

Тема 7. Політичний конфлікт

к.політ.н. Н.В.Лепська

План

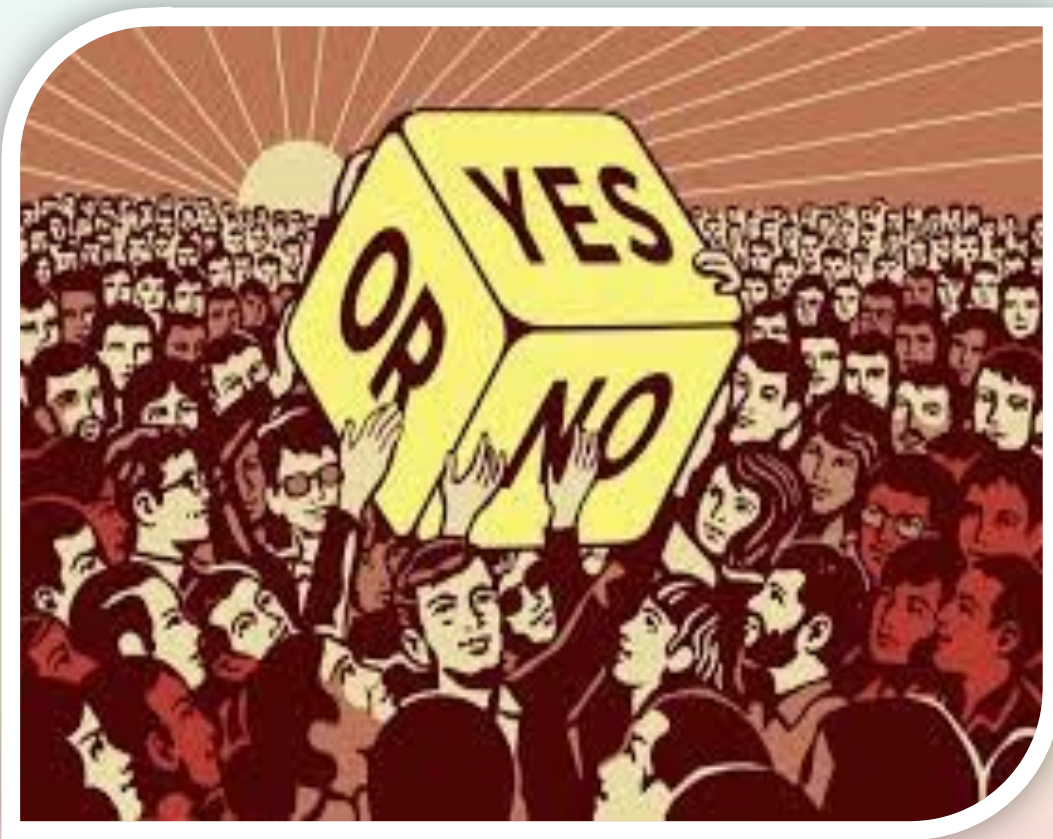

- **1. Визначення політичного конфлікту та його змісту**
- **2. Специфіка політичних конфліктів**
- **3. Типологія політичних конфліктів**

1. Визначення політичного конфлікту та його змісту

Г. Левіс «У політиці, як і в любові не буває мирних угод: бувають тільки перемир'я»

М. Дюверже «Політична теорія коливається між двома драматичними протилежними інтерпретаціями політики. Відповідно до однієї політика є конфліктом, боротьбою, в якій представники владних структур забезпечують собі контроль над суспільством і отримання благ. Відповідно до іншої точки зору політика є спробою наведення порядку і справедливості, забезпечення інтеграції всіх громадян у співтовариство»

- **Політика** – це специфічний світ, відмінний від інших сфер життя суспільства, який охоплює державні і суспільно-політичні об'єднання, механізми функціонування державної влади і відносини з її приводу, правові інститути, партійні системи, політичну культуру суспільства і багато іншого, пов'язаного з ухваленням і реалізацією політичних рішень.
- У суспільстві навряд чи знайдеться інший феномен, який можна було б порівняти з владою за її специфічною властивістю – постійно викликати суперечності і конфлікти.

Влада – одвічне яблуко розбрату між людьми, соціальними групами і класами

Політичний конфлікт передбачає:

- **зіткнення (протиборство) двох чи більше суб'єктів (сторін) політики (політичних відносин);**
- **причиною зіткнення є влада й владні відносини, тобто відносини з приводу захоплення, утримання державної влади чи використання її для досягнення своїх цілей;**
- **суб'єктивною основою для початку протиборства є усвідомлення суб'єктами (суб'єктом) несумісності існуючих протиріч і неможливість їх врегулювання іншими способами;**
- **протиборство передбачає дії, що спрямовані один проти одного, тобто реальну боротьбу; односторонні (без відповіді) дії (захоплення, закабалення, знищення) не є конфліктом;**
- **політичний конфлікт виступає як один із способів врегулювання (вирішення) політичних (соціально-політичних) протиріч.**

Політичний конфлікт – це

- ✓ зіткнення (протиборство) двох і більше суб'єктів політики, причинами якого є несумісні політичні інтереси, цілі та цінності, які безпосередньо чи опосередковано пов'язані з політичною (державною) владою*
- ✓ конфлікт з приводу розподілу владних повноважень, з приводу панування і управління*

Три моделі обґрунтування політичного конфлікту

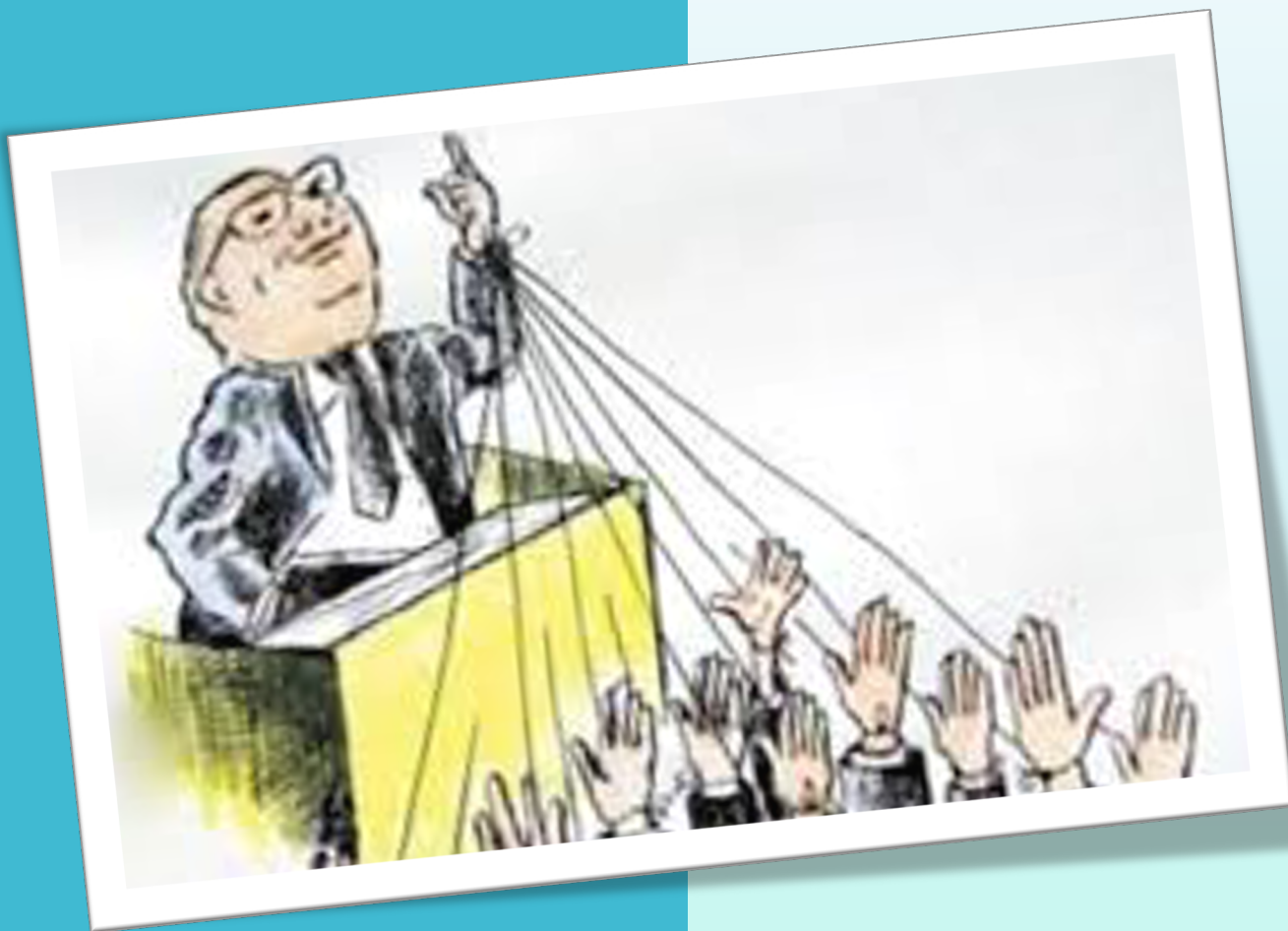
1. **«Ліберальна модель»** – спираючись на демократичні параметри суспільства, розкриває конфлікти між політичними партіями, рухами
2. **«Авторитарно-консервативна модель»** – зосереджує свою увагу на конфліктних ситуаціях між правлячою елітою і масами, між елітою і контрелітою.
3. **«Соціалістична модель»** (модель класового протиборства) розкриває конфлікти між соціальними групами в класово-антагоністичному суспільстві.

Найважливішим елементом вивчення політичного конфлікту є визначення структури його змісту – складної системи взаємозв'язаних явищ соціально-політичного життя і діяльності учасників конфлікту, яка включає боротьбу:

- ✓ між групами за вплив в інститутах державної влади;
- ✓ за доступ до ухвалення загальнозначущих рішень;
- ✓ за участь в розпорядженні ресурсами;
- ✓ за пріоритетність своїх поглядів і ідей

Суб'єкти пол. конфлікту – те або інше соціальне об'єднання або особи, які прагнуть за допомогою специфічної діяльності реалізувати свої, протилежні іншим соціально-політичним силам, інтереси з приводу політичної влади

У політиці конфліктне протистояння суб'єктів часто набуває форми протилежності: **правляча влада – опозиція**. Кінцева мета опозиції – зайняти домінуючі позиції в системі державної влади

Основним об'єктом політичного конфлікту є влада

Предмет політичного конфлікту – те, з приводу чого відбувається зіткнення політичних сил.

Предмет пол. конфлікту обумовлений пол. сферою суспільства, тобто владою і владними відносинами.

Основними предметами пол. конфлікту є:

- державна влада та владні повноваження,
- політичний режим,
- суспільно-політичне об'єднання,
- конкретна особа керівника (як правило, державного),
- класове панування (диктатура),
- національні відносини,
- територія (її державно-адміністративний статус),
- ресурси і контроль над ними,
- ...інше.

Структура змісту політичного конфлікту також передбачає:

- ❖ Наявність усвідомленої суб'єктами конфлікту **об'єктивної або уявної суперечності**, що приводить до конфлікту
- ❖ **Інтереси суб'єктів**, які є причиною їх дій, що визначають їх соціально-політичну поведінку. **Політичний інтерес** є вибіркове ставлення суб'єкта конфлікту до певних політичних явищ, подій, процесів, політичної діяльності, засноване на його світоглядних принципах, переконаннях, установках. Це внутрішньо усвідомлена рушійна сила політичної поведінки, яка спонукає суб'єкт до зіткнення з протиборчою стороною і конкретним діям по досягненню поставленої мети
- ❖ **Цілі суб'єктів конфлікту** – бачення суб'єктом предмету конфлікту після конфліктних дій

- ❖ **Засоби пол. конфлікту** – пропаганда кампанії, страйки, озброєні дії, електоральна боротьба і ін. **Методи** (як способи дії засобів на протилежну сторону) – насильницький і ненасильницький
- ❖ **Функції пол. конфлікту:** негативні (ослаблення пол. системи, руйнування, прихід до влади екстремістських сил ...) та позитивні (стимулює дії на подолання сусп. розбіжностей, каталізація назрілих соц.-економ. змін, можливість конкуруючим сторонам чіткіше визначити свої позиції)

2. Специфіка політичних конфліктів

Особливості політичного конфлікту

- 1. **Публічність і відкритість прояву протиборства** сторін, привертання підвищеної уваги громадськості до вирішуваних проблем задля збільшення соціального капіталу
- 2. **Загальна значущість** – політичний конфлікт безпосередньо чи опосередковано зачіпає інтереси великих соціальних груп, соціальних верств, класів і суспільства загалом
- 3. **Обумовленість владою** (владними відносинами) – основним об'єктом у політичному конфлікті є політична влада, предметом є владні повноваження, способи, результати реалізації влади тощо.

- 4. **Ідеологічний характер мотивації конфлікту** – політична ідеологія є духовне утворення, яке спеціально призначене для цільової й ідейної орієнтації політичної поведінки громадян; виконує функції організації, ідентифікації і мобілізації суб'єктів та учасників політичного конфлікту; втілюється у програму безпосередньої політичної боротьби зі своїми специфічними цілями, завданнями та методами захоплення влади.
- 5. **Інституційна організованість суб'єктів конфлікту** – суб'єкт пол. конфлікту повинен бути організаційно оформленим, тобто представляти собою суспільну організацію, пол. партію, держ. інститут чи бути легітимним представником цих органів
- 6. **«Символічна» ідентифікація** – символи використовуються як спосіб і засіб самоідентифікації та протиставлення сторін у пол. конфлікті

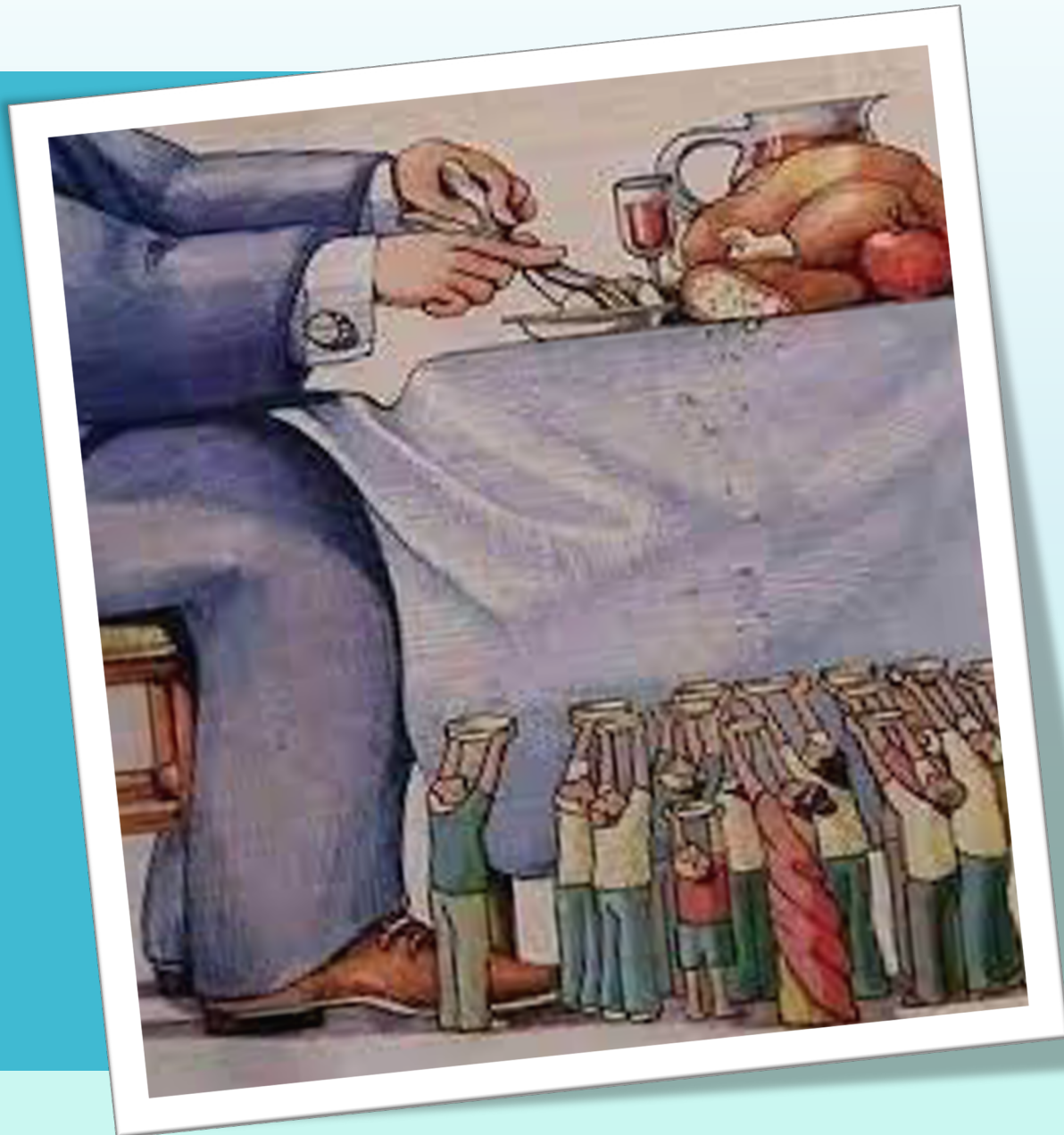
- 7. **Конфлікт взаємних намірів сторін у політичному конфлікті** – на пол. ринку конкурує та конфліктує пропонована продукція (ідеї, гасла, програми, заяви), яка носить символічний хар-р. Конкуруючі й конфліктуючі сторони пропонують «товари» та «послуги», які не піддаються адекватній оцінці, їх не можна зважити чи попробувати на смак. У пол. конфлікті на перше місце виходить не якість «товару» а ефективність його рекламування – пол. PR-технології, пол. маркетинг.
- 8. **Наявність легітимних лідерів** – пол. протистояння трансформується у протистояння пол. лідерів, які стають часто символами пол. руху та гарантами виконання обіцянок; супротивники намагаються будь-якими методами (законними й незаконними) дискредитувати не стільки ідеї й програми опонента, скільки носія та гаранта цих ідей, тобто лідера

9. **Правові колізії політичного конфлікту** – інституціоналізація пол. конфлікту є однією із важливих умов його врегулювання та розв’язання. Протилежні сторони пол. конфлікту намагаються заручитися підтримкою (залучити у конфлікт) максимально можливої кількості «непосвячених». Мова йде про співвідношення (зіткнення) понять і явищ, як законність (апелює до юридичних норм права) і легітимність (апелює до соціальної (політичної) справедливості).

10. **Одностороння «законність» насилля** – особливістю пол. конфлікту є те, що застосування насилля вважається законним лише з боку правлячого режиму, а в інших випадках це девіантність (відхід від норми) і переслідується законом. Однак у режимних політичних конфліктах опозиція може ігнорувати існуючі правила політичної боротьби, вимагати їх зміни, діяти незаконними методами, підбурювати населення до масових виступів і непідкорення владі.

11. **Національні та соціокультурні особливості політичного конфлікту** – політичні події та конфлікти, завжди мають свою національну, соціокультурну, цивілізаційну специфіку, враховують «місцеві» та «часові» особливості. Різні країни відрізняються одна від одної у виборі політичних режимів, по-різному здійснюють революції, різними шляхами вирішують свої політичні конфлікти.

12. **Можливість трагічних наслідків** – шикоромасштабний пол. конфлікт здатен до основ зруйнувати пол. й соц. структуру суспільства, а світові війни призводять до людських жертв, величезних руйнувань і матеріальних витрат

- **2. Типологія політичних конфліктів**

політичні конфлікти

внутрішні

зовнішні

горизонтальні

вертикальні

**статусно-
рольові**

**режимні
(опозиційні)**

Внутрішньополітичні конфлікти

виникають і протікають всередині суспільства, державної і політичної системи, політичної партії і ін. Вони обумовлені різними інтересами суб'єктів з питань політичної влади і підрозділяються на:

- конфлікти між класами, соціальними шарами і групами
- конфлікти між політичними партіями або між фракціями усередині партії
- конфлікти між основними гілками влади
- конфлікти всередині інститутів влади
- конфлікти на міжособистісному рівні (між окремими політичними діячами).

Зовнішньополітичні (міжнародні) конфлікти класифікують за критеріями, серед яких найголовнішими є:

- соціально-політична природа і зміст конфлікту, економічний, соціальний і політичний устрій держав-учасників конфлікту, співвідношення і розстановка внутрішніх політичних сил, цілі сторін в конфлікті;
- зовнішні умови виникнення і розвитку конфлікту, міжнародно-політична обстановка, існуюча система міжнародних політичних зв'язків
- економічний і військовий потенціал учасників, ресурси, фінанси, транспорт, моральний стан населення, мобілізаційні можливості суспільства: здатність, масштаби і тривалість конфлікту і т.д.

Вертикальні: статусно-рольові та режимні (опозиційні).

За сферою життєдіяльності (за суперечкою) існують такі види політичних конфліктів: соціально-політичні, політико-економічні, етно-політичні, конфесійно-політичні, політико-правові, інституційно-політичні, ідеологічні.

Горизонтальні політичні конфлікти – це боротьба за владу й владні повноваження, що ведеться у межах існуючого режиму. Наприклад, між урядами й парламентом, урядом і президентом, різними політичними угрупованнями владарюючої еліти, державою та окремими суб'єктами політики (особистістю, групою, інститутом).

Мета й причини горизонтального конфлікту – вдосконалення існуючої системи влади (зміна лідерів чи владарюючої еліти, корегування політичного курсу...)

У демократичних пол. системах горизонтальні пол. конфлікти в основному інституціоналізовані та до певної міри запрограмовані, зазвичай мають відкритий, публічний характер (парламентські дебати, розпуск парламенту та призначення дострокових виборів, вотум недовіри уряду...), але існують і приховані (латентні) від громадськості політичні конфлікти, про які знає лише вузьке коло пол. еліти.

Виділяються також такі *види* пол. конфліктів:

- конфлікти *цінностей (ціннісних орієнтацій)* протиріччя закладені в різних уявленнях про саму пол. систему, політичний курс країни та правила політичної гри. Питання – «Що робити?».
- конфлікти *інтересів* – боротьба у сфері розподілу/перерозподілу різних ресурсів (влади, матеріальних благ, духовних цінностей тощо). Питання – «Як робити?».
- конфлікти *політичних культур* – зіткнення різних пол. цінностей, норм, звичаїв, традицій, способів пол. поведінки, цілей пол. розвитку. Особливо помітними ці конфлікти стають у періоди радикальних реформ у суспільстві, коли відбувається зіткнення старої та нової політичної культури.

Найбільший інтерес – пол. конфлікти, які зачіпають саму основу політичної системи – політична криза.

Політична криза – це стан політичної системи суспільства, який виражається у поглибленні і загостренні наявних конфліктів, в різкому посиленні політичної напруженості:

- ✓ *зовнішньополітичні кризи*, обумовлені міжнародними суперечностями і конфліктами
- ✓ *внутрішньополітичні кризи*:
  - урядова криза – втрата урядом авторитету, невиконання його розпоряджень виконавчими органами;
  - парламентська криза – зміна співвідношення сил в органах законодавчої влади
  - конституційна криза пов'язана з фактичним припиненням дії Основного Закону країни (колишня конституція втрачає легітимність, тобто правомочність, і потрібен її якісний перегляд).

Найбільш небезпечна для пол. системи – **соціально-політична (загальнонаціональна) криза.**

Зазвичай містить три попередніх, демонструючи кризу влади. впритул підводить до зміни влади.

На її основі може виникнути і революція, і контрреволюція, і серія крупних реформ. Розв'язка кризи залежить від ступеня її зрілості, від співвідношення соціально-політичних сил.

ДЯКУЮ!

